»DOBRA KNJIGA« — LEKTIRA
ZA VII RAZRED OSNOVNE ŠKOLE

UREDNIK
BRANKO PERICA

IRO »ŠKOLSKA KNJIGA«, ZAGREB

IZBOR LIRIKE

IZ NOVIJE I SUVREMENE KNJIŽEVNOSTI JUGOSLAVENSKIH NARODA

PRIREDIO
IVO ZALAR

VI izdanje

ZAGREB 1980

Ilustrirao
Đuro Seder

Nacrt za naslovnu stranu
Boris Dogan

TISAK: »ZRINSKI«, — ČAKOVEC

PREDGOVOR

Lirika, najčišći i najsublimniji književni rod, često ne nalazi put do mnogih dječjih duša, iako nosi u sebi riznicu ljepote riječi i neprocjenjivi potencijal najšireg odgojnog djelovanja, posebno oplemenjivanje ljudskog karaktera i razvijanje smisla za estetsko doživljavanje svijeta i života.

Teško je reći što je sve tome krivo, ali svakako treba nastojati da se nađu putovi sporazumijevanja, da i poezija, kako ona klasična tako i suvremena, bude tražena po bibliotekama i kupovana po knjižarama, da iz živahnih i temperametnih đačkih razgovora prsnu ponekad i citati lijepe pjesme ...

Može se to pričiniti pustim snom, nedostižnim idealom, ali tome sadašnji i budući čovjek našeg socijalističko-humanog, istinski očovječenog društva treba težiti.

U čitankama ne može biti dovoljno lirskih ostvarenja, a kompletne zbirke pojedinih pjesnika nisu uvijek pristupačne široj učeničkoj publici, pa zato smatramo da prikladne i pogodne antologije imaju puno opravdanje. One potpunije zadovoljavaju široki dijapazon dječjih interesa, jer se u njima isprepleću različiti stilovi, izrazi, motivi, teme, forme i osjećanja.

Ovaj izbor sadrži pjesme istaknutijih pjesnika novije hrvatske književnosti, kao i književnosti drugih jugoslavenskih naroda, a izrađen je prema programu za sedmi razred osnovne škole. U nj nisu ušli oni značajniji pjesnici, koji imaju već u okviru »Dobre knjige« zasebne knjige ili su zastupljeni u izboru lirike za neki drugi razred (npr. Desanka Maksimović, Vesna Parun, Dragutin Tadijanović).

Naravno, ovakvi izbori, pa ni ovaj, nemaju namjeru da pruže cjelovit presjek određene epohe ili stilske formacije, nego da omoguće učenicima dublji prodor u tajanstveno carstvo lirske poezije, da im ono ne ostane nekim začaranim gradom zatvorenim za njih sa sedam pečata, a istodobno da omogući bolje i temeljitije upoznavanje s onim književnim imenima koja su postala sastavnim dijelom naše književne kulture.

Želim također napomenuti da ovaj izbor nije izvršen samo s čisto umjetničko-doživljajnog aspekta, nego je nastojao zadovoljiti i sve druge zahtjeve suvremenog pristupa kategoriji djetinjstva i djece.

U zbirci su pjesnici, u nacionalnim okvirima, zastupljeni kronološkim redom, premda to nije, naravno, nikakav zaokruženi pregled razvoja pjesništva u njegovoj cjelokupnosti, već zbirka daje prije svega ona ostvarenja koja će moći zaokupiti djecu, plijeniti njihovu pažnju, izazvati snažne doživljaje i upotpuniti predodžbu o lirici, njenoj strukturi kao najizrazitijoj umjetnosti riječi.

Moglo bi se predbaciti ovom izboru da nije možda uvijek primjeren psihičkim, intelektualnim i emotivnim mogućnostima četrnaestogodišnjaka, naročito u pjesmama suvremenih stvaralaca (na primjer Pupačića, Janevskog, Pope), ali želio sam da im barem predočim, makar u skromnom obliku, način današnjeg pjesničkog izražavanja.

Na kraju bih dodao da je u izbor unesen samo manji broj pjesama sa slovenskog i makedonskog jezičnog područja i to zato što se ta poezija djeci ove dobi može pružiti gotovo isključivo u prijevodima, a oni, što je poznato, tek su blijeda slika izvornog kazivanja, bez obzira koliko bili uspješni.

I. Z.

SRODNOST

Đurđic, skroman cvjetić, sitan, tih i fin,
Ršće, strepi i zebe kao da je zima,
Zvoni bijele psalme snježnim zvončićima
Potajno kraj vrbe, gdje je stari mlin.

Pramaljeća blagog ovaj rosni sin
Najdraži je nama među cvjetovima;
Boju i svježi miris snijega i mlijeka ima,
Nevin, bijel i čist ko čedo, suza i krin.

Višega života otkud slutnja ta,
Što je kao glazba budi miris cvijeća?
Gdje je tajna duše, koju đurđic zna?

Iz đurđica diše naša tiha sreća:
Miris tvoga bića, moja Ljubavi,
Slavi drobni đurđic, cvjetić ubavi.

ZVONO

Ovo zvono, što ko titan stenje
Pod tuđim nebom, mene sjeća sada
Drugog zvona, kad u psalmu kobi
Nad mizerijom rođenog mi grada.

Tuguj, srodno zvono! Daruj bolu,
Što sad s tobom trpi, crna jedra!
Udari me klatnom usred grudi,
Nek pukne srce, neka prsnu njedra!

Tiho ... Zvono ćuti ... Misli žderu ...
O, kako tišti kajanje u veče!
Tama ... Sâm sam ... Samac u tuđini!
Na čelu, ljubo, tvoj me cjelov peče ...

Glupost! Slabi živci! Pregni, mîsō,
I digni snagom uma volju bônu,
Budi vihor, bura, truba, buna
I orluj s gromovima, slična zvonu!

JESENJE VEČE

Olovne i teške snove snivaju
Oblaci nad tamnim gorskim stranama;
Monotone sjene rijekom plivaju,
Žutom rijekom među golim granama.

Iza mokrih njiva magle skrivaju
Kućice i toranj; sunce u ranama
Mre i motri, kako mrke bivaju
Vrbe, crneći se crnim vranama.

Sve je mračno, hladno; u prvom sutonu
Tek se slute ceste, dok ne utonu
U daljine slijepe ljudskih nemira.

Samo gordi jablan lisjem suhijem
Šapće o životu mrakom gluhijem,
Kao da je samac usred svemira.

DJEVOJČICI MJESTO IGRAČKE

Ljerko, srce moje, ti si lutka mala,
Pa ne slutiš smisla žalosnih soneta,
Kesteni pred kućom duhu tvom su meta,
Još je deset karnevala do tvog bala.

Ti se čudiš, dušo. Smijat si se stala
Ovoj ludoj priči. Tvoja duša sveta
Još ne sniva, kako zbore zrela ljeta.
Gledaš me ko grle. Misliš — to je šala.

Al će doći veče, kad ćeš, ko Elvira,
Don Huana sita i lažnih kavalira,
Sjetiti se sjetno nježne ove strofe.

Moje će ti ime šapnut moja muza,
A u modrom oku jecati će suza
Ko za mrtvim clownom iza katastrofe.

MAĆUHICA

Crna kao ponoć, zlatna kao dan,
Maćuhica ćuti ispod rosne vaze,
U kadifi bajne boje joj se maze,
Misliš: usred jave procvjetao san!

Zato je i zovu nježno »noć-i-dan«
Naše gospođice, kada preko staze
Starog parka ljetne sjene sjetno gaze
Ispod vrelog neba, modrog kao lan.

Kao samrt tamna, kao život sjajna
Maćuhica cvate, ali ne miriše —
Ko ni njezin susjed, kicoš tulipan.

No u hladnoj nevi čudan život diše,
Zagonetan, dubok, čaroban ko san,
A kroz baršun drhti jedne duše tajna.

DOMOVINI IZ TUĐINE

Došla jesen! Hladan vjetar duva,
Jad me bije pustoj u tuđini,
Sve mi osta tamo za oblacim',
Tamo, — tamo, ah — u domovini !
Tamo, gdje se grad pod brdom diže,
— Naše slave znamen pomlađeni —
Tamo mi je sreća omrknula,
Da ne grane više nikad meni.

Zbogom, oče, i ti, majko, — zbogom!
Vaše dijete muči jad i bijeda,
Srce mu je bolom otrovano,
Već je puklo od golemog jeda!
Zbogom i ti, čija divna slika
Duh mi prati kao slatka sjena,
Zbogom, Branko! uvelo nam cvijeće,
Nesta sreće, osta uspomena!

Zbogom, raju! Oj, da ovaj vijor
Suze moje do tebe ponese,
Da ih stvori bisernim pozdravom
I u tvoja čarna njedra strese!
Zbogom, Branko! Dušo! Bez tebe mi
Smrt je ovo grozno grobovanje,
A sloboda u toj tuđoj zemlji
Teža mi je, nego robovanje!

Zbogom da ste, polja i doline,
Župni humci i vrletne gore,
Guste šume, grozdni vinogradi!
Zbogom i ti, Jadrijansko more!
Bože! Kad će moje žedne grudi
Napiti se zraka hrvatskoga?!
Domovino! Kad će tvoje sunce
Ogrijati vjernog sina Tvoga?

Dan će doći, — oj, pred dušom mojom
Sinu sablje Zvonimira blijesak,
Puške bruje, barjaci vijore,
Kanda čujem topa grom i tresak!
Dan će doći! Oh, i ja ću tada
Pohrliti kući hrabrom nogom,
Al do onda — zbogom, mili dome,
Hrvatska, oj divna majko, zbogom!

---

grad pod brdom — Zagreb

MISTIČAN SONET

O ponoći, kad crne ruže snijevahu
Uz hihot zvijezda u šedrvana pjeni,
U gradu, kad me svi ismijevahu,
O zlatnoj sjeni snatrih, o dragoj ženi.

O kako čudno njene oči sijevahu
Kroz tajnu noći u slatkoj uspomeni!
A dušom mojom, njenom harfom, pjevahu,
Ja ne znam kakvi zvuci, psalam meni.

I zemlju, oblak, nebo i planete
Ko dragu gledah. Nađoh je ko Boga
U suzi materije sakritoga,

Kroz zagonetku moje čežnje svete.
Ljepota, ljubav, sreća, sni i zanosi
Su Bog, misterij, što u ženi zanosi.

šedrvan — zdenac, vodoskok

ŽIVA SMRT

Imao sam srce, djetinjasto srce,
Srce koje boli, boli tako jako!
Imao sam srce, bolno, bolno srce
A kada mi ode, nisam više plako.

Bijah skoro srećan. Ali jedne noći
Moje bolno srce — jedno ptiče malo,
Našlo me u mraku, više glave stalo
I sitnu mi pjesmu sitno cvrkutalo:

— Godinu već dana, svake božje noći
Služim ko trubadur jednoj dami nagoj,
Usnulu joj dušu čudnim krajem vodim
U ljubavnoj priči i mjesečeni blagoj.

Ali sinoć — jao! — gatalica presta,
Pa ko repatica pade mi na grudi:
Ja sam, braćo, sinoć vragu dušu dao,
O, umre mi, umre moje srce, ljudi!

TO DAVNO BJEŠE

To davno bješe ... Krv i suze tekle
Sred burna vijeka — al' i sunce sjalo;
Sjajne su munje gustu tamu sjekle,
Dok sve nam klonu — u noć crnu palo.

Sve prođe, al' još utrnute luči
Odsjevi blliješte pred našim očima,
Još vihor drevni žilama nam huči,
I kremen niče u našim srcima.

Slaga, tko reče, da smo lovor-grana,
Melem na rani, dúga u oblaku:
Mi porod jesmo vuka i arslana!

Što davno bješe i sad je u nama;
Još snaga stara tjera čvrstu šaku,
Da digne zide porušenog hrama.

---

arslan (tur.) — lav

GALEB

Lebdeć svrh mokrih dubina,
Od zore, tiho, polako,
U krug se pomiče tako
Između dviju modrina.

Ne čuje s kitnih planina
Šuštanje procvalih gronja;
S kopna ne osjeća vonja
Kadulje i ružmarina.

On kruži, miran i sâm,
Omamljen šumorom vala,
Mirisom alge i soli.

A kad se smrkava dan,
Nosi put neznana žala
Krik neutješljive boli.

SUNČEV PJEVAČ

Uginuo Cvrčak, onaj za kog vele
Da ne mogo pjev svoj nikako da stiša.
Ubila ga — kažu — prva hladna kiša.
Dočekao nije drenjinice zrele.
Drenjinice? On je samo rosu pio
        Gore kraj vrhunca
Gdje je kao r'jeku pjev svoj na lug lio:
        »Sunca! Sunca! Sunca!«

Sada Grobar pod njim kopa tihu raku
I na nju mnogo lišća baca divljeg boba.
Cvrčak ne sm'je čuti gdje u prvom mraku
Popac jesen slavi njemu pokraj groba.
A ovako — sn'jeg kad vije, kiše pljušte —
        Dok on tvrdo spava,
Krila će mu sama da áršću i šušte:
        »Slava suncu! Slava!«

PAUK

Majstor prelac, Pauk, nasred tkiva svoga
Našao je jutros krupnu kaplju rose.
U njoj ruj sunčani zelen gorske kose
I modrina sja se neba proljetnoga.
Razbojnik je stari dugo gleda: »Zv'jezdo,
        Što si s neba pala,
Nitima ću tankim da ti pletem gn'jezdo,
        Pa mi vječno sjala!«

Granulo je sunce. Dúge šáre sve se
Na toj kaplji sjaju. Pauk gleda, gleda . . .
Kada vjetrić duhne, i nit se potrese,
Ona kaplja drhti; prelac za nju prȇdā.
Sunce rosu pije. Bl'jedi čarna duga,
        I suh nit se blista.
»Zv'jezdo, noćas opet iznad našeg luga
        Sini sjajna, čista!«

KROZ VJEČNOST

Pred milijun ljeta na dnu tople šume
Življasmo u liku vinjage i hrasta.
Šumjela nad tobom moja krošnja tmasta,
A tvoj kor'jen žedni prodirao u me.

Bili smo dv'je školjke na dnu okeana.
Stisnuta uza me oštrim rubovima
Sjekla si me, pa u bolnim trzajima
Pravio sam biser sokom svojih rana.

Ne shvaća, al svaka osjeća nam žila,
Kad najednom, strani, nađemo se blizu.
Tih metamorfoza da u dugom nizu
Traži nas i spaja neminovna sila.

Ženo, ti ćeš sjutra s mog zrenika zaći.
Ostavit me sama s crnom tugom ovom.
Al pod ljepšim suncem i u liku novom
Do hiljadu ljeta mi ćemo se naći.

---

metamorfoza (grč.) — preobrazba, promjena oblika

JA VJERUJEM

Ja vjerujem u sve:
U aveti, u sne,
U zlaćane djetinje bajke,
U grobova ljutnje,
U sestrine slutnje,
U zavjete stare mi majke.

Ja vjerujem sada
Ko davno, ko kada
Čuh djecu da Psoglavac jede,
I gledah pod šljivama
Da l' zbilja na gljivama
Patuljci dugobradi sjede.

Jest! U priče sve te
Još gledam ko d'jete,
I plavi val milja mi grudi.
I barem su sjajne!
A sive su, vajne
Te prazne vam istine, ljudi!

Ja jedini, ja ću
Kroz trnje i draču
Do djeve što ukleta spi,
I ljubiti joj oči,
I s njom k vama doći,
Da divnu je vidite svi!

TAJNA

Ja sam svoju tajnu ljudma ipak reko.
L'jepo je ne kazah, jer mi duša c'jela
Otkriti se nije ni mogla ni smjela.
Rana je sveđ ista. Mira nisam steko.

Čemu nisam pošo nekamo daleko
Gdje je uv'jek pusto iznad mirnih sela,
Pa iskopo zemlju ispod n'jemih jela
I, svoj bol da pričam, jami na rub kleko?

Crnoj hladnoj majci sve sam reći mogo,
Pa bi ona bila šutnjom progutala
Da je niko ne zna, moju griješnu tugu.

No ako je u njoj bilo suza mnogo,
U jesen bi stabla bol moj šaputala
Muklo i tajneno po jelovu lugu.

RIJEČ

R'ječ. — Oštar kam to je
Što iz praće moje
Zna strelimice u sv'jet da hrupne,
I gnjevno da cikne,
Da zviždne, da psikne,
Pa Goljata u oči lupne.

Ko med, kad se toči,
Ko slavuj u noći,
Ko ruža, kad rosnata cvjeta,
Te r'ječi su moje:
Buk mora, šum hvoje,
Glas r'jeke sred plamena ljeta.

Sve, sve su već bile:
Sad trakovi svile,
Sad kremen što niče kraj vrelâ,
Sad jata iz gn'jezda,
Sad daždevi zv'jezda,
Sad rojevi proljetnih pčela.

---

praća — **praćka**

R'ječ — majku da otkrijem,
Svim čežnjam sam svojijem
Pretražio nebo i zemlju
Do sunaca sjajnih,
Do pećina tajnih
Gdje glasovi iskonski dr'jemlju.

A izdalo sve me.
U krajeve n'jeme
Sam pošo, il gluh tamo zašao;
R'ječ srca što otvara
I u čin se pretvara
Ja nisam, ja nisam još našao!

SANJE

Jest! Zato smo tu
Da njivu nam svu
Sâd pokrije čarobna granja,
I dušu da sivu,
Ko zlatom kadivu,
Prepletemo nitima sanja.

A tužan, ko nema
Još kuta gdje dr'jema
Bol iz kog ta žica se suče,
Pa dušu što hlepi,
Što bjesni, što strepi,
Zemaljskijem drumima vuče!

Jest, za nas je san!
Jer sanja je dan
A java je noć što nas mori,
Noć koja će minuti,
Kad posvud će sinuti
Sjaj sunca što u snu nam gori.

sâd — vrt

O duše vi žarke,
Sve prastare varke
Iz vašijeh ograda ganjajte!
Visoko se propnite,
Na zv'jezde se popnite
I sanjajte, sanjajte, sanjajte!

ZRIKAVAC

Sinoć, u mom vrtu punom mjesečine,
Na koncertu noćnih zrikavaca, nije
Bilo sve u redu. — Jedan od starijeh
Gr'ješio u taktu, sviro bez sordine.

Note su mu bile sad tiše, sad jače,
Sad ko glas, što daje oštećeno zvono
Kidale se naglo, drhtale su bono
Ko jecaj u grlu, kad se ljuto plače.

Bol za prošlim ljetom, strah, što posvud niče
Pred zimom, što ide! Zapeo bi, stao,
Da počne još gorče — a ja nisam znao,
Da l' u vrtu ili u mom srcu zriče.

C'jelu noć sam slušao njegov pjev. I sve sam
Jasnije osjećo, od čega je meni
Tromost, što me hvata, srh, što me ledènî,
I taj drug najgori mojih noći: Nesan.

A kad prvu zraku spazih novom danu
I ja ustah trgnuv od zebnja se svojih,
Siva, vlažna, s mrtvim zrikavcem na dlanu,
Stajala je jesen ispred vrata mojih.

---

sordina — prigušilica, naprava za prigušivanje zvuka glazbala (npr. violine)

NAĐENA DJEVOJČICA

Kraj staze, prašnjava, sama,
u nas se zagledala;
sve što je kazati znala,
r'ječ jedna bijaše: mama!

Ne znamo gladno to ptiče
iz gn'jezda kojega pade.
Živo je. Za red ne znade.
Plače. Smije se. Viče.

Dlanom po obrazu lupa
brkate partizane,
i s kapa njihovih stane
crvenu zv'jezdu da čupa.

I nešto guguče, sitnim
kazuje prstom u nešto.
R'ječ odgonetamo vješto,
slušamo korakom hitrim.

Moć male tiranke raste ...
Da vatre joj bude i ml'jeka,
osvojismo sela daleka,
oborismo jele i hraste.

Uz nju sve usp'jeva. Ona
tvrde nam čvorove dr'ješi;
kroz nju vedrina se sm'ješi
našega bataljona.

TITOV »NAPRIJED«

I

Drug Tito jaše na čelu kolone
Uz usku stazu planinsku.
                                        Visoko,
Na vrhu, led. Krš, blato naokolo.
Dolje, u klancu, mutan potok šumi.
A pramen magle kao dim se diže
Iz šume jela, bukvi i omorika.
— On jaše; sve to ne vidi, ne čuje.
Kamo ga misô prenijela? U kom
Svijetu živi? Od čega je bora
Na čelu i grč oko tvrdih usta?
Al' najednom je stao; trgnuo se.
Avet je pred njim. Sva je od blata smrznuta,
Od snijega i mraza. Stoji, studen širi.
I veli:
            »Kud ćeš, drzniče? Ja vladam
U toj planini. Okreni se, gledaj
Te jadne momke koje ovud vodiš!
Goli su, bosi, bijedno ljudsko meso,
Nevoljna krv što moj je dah smrzava.
Kamo ih vodiš u patnju i u smrt?
Kipove od leda napravit ću od vas,
I stajat ćete, kruti, nepomični,
U tami noćnoj i u svjetlu danjem

Na ovim gorskim stazama, znamenje
Velje mi moći, ljudma opomena.
Da čovjek ne sm'je preko nekih granica.
Okreni se i vrati u nizine,
Da kosti griješ kod ognjišta svoga,
Pokoran i tih; — najveći je zakon
Čovječji: živjet, ma i kako bilo!«
To avet reče; on očima bljesne
I vatru prospe iz plamenih zjenica;
Ošinu konja i neman pregazi,
Pa viknu s visa:

»Naprijed!«

II

Drug Tito jaše na čelu kolone
Stazom sve tvrđom, mrzlijom.
Strašilo novo sada pred njim stoji
I zatvara mu put. Oh, grdno li je!
Mršavo, žuto. Koža na njem visi;
Klepeću u njem kosti k'o orasi
U praznoj vreći. Govori mu:

»Stani!

Gledaj me! Davno već me znaš, al' nikada
Čitav lik mi još ne viđe strašni.
Onaj sam koji već te dugo prati
Po opljačkanim zemljama k'o sjena;
I sjedi u svakom dvorištu, na svakom
Ognjištu, u svakoj štali; i ruku tura
U svaku torbu; i zovem se Glad.

Sjaši s tog konja; ja ću da ga jašim!
Pa neka vodim tvoje bijedne momke
Po šumama i klancima i pustinjom,
U kojim samo kos i vjeverica
Nalaze hrane. Skini crven-zastavu
Sa stijega i digni crni barjak moj!
Pobjedu i slavlje ja tu slavim. Stani!
Okani se svih sanja i vrati se
Dolje na ravni! Ori, sij i žanji,
Jer ništa nema važnije do hljeba,
I najveća je sreća trbuh pun!
Te uzde daj mi i nestani!«

Tito

Sa konja siđe, al' se ne okrenu.
Prignu se k zemlji, zgrabi grudu blata;
U prah je smrvi i u žvalo baci
Nemani onoj, kliknu:

»Naprijed! Naprijed!«

III

Drug Tito stiže na čelu kolone
Pod vrh planine.

Litice i magla
Vrhunac kriju. Ondje gdje bi mogô
Uz napor proći nova avet sjedi
Na litici i gleda u došljaka.
Oči su njene k'o u sove, njuška
Lisičja, zubi kao u štakora,
A svaki zglob je grbava mu tijela

Uglast i dračav. Gleda i govori:

»Otkuda dođe, pustolove? Kud ćeš?
Znaš li me? Ja sam otac sviju sumnja,
Nesreće vjesnik, preteča kajanja.
Onaj sam, koji oštre nokte ima,
Da njima kopa u savjesti vašoj
Grob, gdje će trunut luda sanja ljudska.
Što hoćeš? Čemu dignu svu tu čeljad
Da trpi i strada? Ideal je voće
Što zre na grani koju nikad neće
Dohvatiti ruka čovječja; vrhunac
Planine ove siže do nebesa.
Okreni se i siđi, pustolove,
Pa čin svoj mjeri prema svojoj snazi
I zemljom hodaj sitnim koracima!«

Al' grmnu grom na vrhu planinskome;
I vjetar duhnu, i magla se dignu.
Zakrešti or'o pod oblakom; zasja
Sunce što slavno sja i hrani i grije;
I Titov glas se prosu k'o dažd
Na izmučenu čeljad, uvijek žednu
Njegovih riječi:

»Naprijed!«

JESENJE POPODNE

Stojećki cigaretu palim.
Ne prija mi.
Na stari divan ja se svalim.
Dodija mi.

Sjedim nepomično kao ćuk.
Najednom čujem čudan zvuk.
To cvili jesen. To je prva
Mašina koja pili drva.

Na okno kaplja kiše kapne
I zasvjetluca tu i zapne.
Već kapne druga i svjetluca:
To jesen mi na okno kuca.

POVRATAK

Ko zna (ah, niko, niko ništa ne zna.
Krhko je znanje!),
Možda je pao zrak istine u me,
A možda su sanje.
Još bi nam mogla desiti se ljubav,
Desiti — velim,
Ali ja ne znam da li da je želim
Ili ne želim.

U moru života što vječito kipi,
Što vječito hlapi,
Stvaraju se opet, sastaju se opet
Možda iste kapi —
I kad prođe vječnost zvjezdanijem putem,
Jedna vječnost pusta,
Mogla bi se opet u poljupcu naći
Neka ista usta.

Možda ćeš se jednom uveče pojavit
Prekrasna, u plavom,
Ne sluteći da si svoju svjetlost lila
Mojom davnom javom
I ja, koji pišem srcem punim tebe
Ove čudne rime,
Oh, ja neću znati, najdublja mi čežnjo,
Niti tvoje ime!

Pa ako i duša u tome trenutku
Svoje uho napne,
Sigurnim će glasom zaglušiti razum
Sve što slutnja šapne;
Kod večernjih lampa mi ćemo se kradom
Pogledat ko stranci,
Bez i malo svijesti koliko nas vežu
Neki stari lanci.

No vrijeme se kreće, no vrijeme se kreće
Ko sunce, u krugu,
I nosi nam opet ono što je bilo:
I radost, i tugu.
I sinut će oči, naći će se ruke,
A srca se dići —
I slijepi za stope bivšega života
Njima ćemo ići.
— — — — — — — — —
— — — — — — — — —

Ko zna (ah, niko, niko ništa ne zna.
Krhko je znanje!),
Možda je pao zrak istine u me,
A možda su sanje.
Još bi nam mogla desiti se ljubav,
Desiti — velim,
Ali ja ne znam da li da je želim
Ili ne želim.

MLADIĆ NA UGLU

Već pô sata stoji mladić na uglu. Već je po treći put — gledajući u dubinu ulice — zamijenio djevojku, koju očekuje, sa drugom.
Jedna je imala žutu haljinu kao ona.
Druga je hodala kao ona.
A treća — ni sam ne zna kako ju je mogao zamijeniti s njom.
Kao što se more po obali razlijeva i povlači — tako u nj uđe radost kad pomisli da ju je među prolaznicima otkrio, a povuče se kad vidi da se je prevario.
Nje nema i on se osjeća smiješan.
Pretražuje očima prozore kuća iz kojih ga se može vidjeti.
Možda neko motri kako on tu stoji i, odgonetnuvši zašto stoji, zabavlja se njim kao smiješnim čovjekom.
Prije deset minuta odlučio je otići za pet minuta, ali on još uvijek čeka i gleda pažljivo u gibanje ulice.
A sutra, kad se s njom sastane, lagat će joj iz ponosa da ju je čekao samo deset minuta.

CIRKUSKA SKICA

Po predstavi, svi po redu,
Uzlaze u svoju bijedu.

Mišičavi akrobati
Skidaju kostime znojne
Zadovoljno ko vojnici
Uniforme poslije vojne.

Žene, otirući šminku,
Pred zrcalom naglo ružne,
I vide li novu boru,
Postanu im oči tužne.

MRTVAČNICA NAJBJEDNIJIH

U bijelo okrečenoj sobi
Stoje dva duga drvena stola.
Svakoga dana nove im goste
Dovezu mrtvačka kola.

Služavke, umrle u bijedi,
Il sijede ispaćene pralje,
Kojima ukočene ruke
Ne mogu više prati dalje,
I koje — uzevši im ruho —
Ubožnica amo šalje.

Bludnice, koje pohotne ruke
Nikada više neće da dirnu,
Što poslije sviju budnih bludnih noći
Uđoše u jednu posve mirnu.

Il stigne ovamo kažnjenik,
Kojeg je žandar presto da vodi,
Il naduveni utopljenik,
Kojemu ime nesta u vodi,

Il jadne izmučene skitnice,
Vječito gonjene do mitnice,
Što prođoše kroz ovaj život bosi
Sa sijenom tuđih sjenika u kosi.

Svi oni amo jednom dođu,
Zbiti u lijesove proste,
I zauzmu svoje mjesto na stolu,
Što vječno očekuje goste.

Žive su ih gonili i gnjeli,
Nožem su ih rasparali mrtve —
Ti, što žrtve za života bjehu,
Ostaše i poslije smrti žrtve.

Stanovahu na kraju grada,
U prljavome kvartu roblja,
Počivat će na kraju groblja,
Daleko od arkada.

I kao što je više njih
Imalo zajedničku sobu —
Tako će i sad više njih
Noćivati u istom grobu.

— — — — — — — —
— — — — — — — —

U bijelo okrečenoj sobi
Stoje dva duga drvena stola.
Svakoga dana nove im goste
Dovezu mrtvačka kola.

KAD BUDEM TRAVA

Možda će onda bolje da bude,
Kada se jednoga dana preselim
U crve i u zemne grude.

Ljuljat ću se u travama veselim,
Mjesečinom i suncem poliven,
Rasitnjen i dobro skriven.

Ništa mi neće ostat od uma,
Nijedna misao mrtvoga duha;
Ja neću imat ni uha ni sluha
Da slušam tišinu svojega šuma.

Ako me kada stanu i kosit,
Neće mi bola nanijeti kosa —
Jedini teret, koji ću nosit
U novom životu, biti će rosa.

OBLAK

U predvečerje, iznenada,
Ni od kog iz dubine gledan,
Pojavio se ponad grada
Oblak jedan.

Vjetar visine ga je njiho,
I on je stao da se žari,
Al oči sviju ljudi bjehu
Uprte u zemne stvari.

I svak je išo svojim putem:
Za vlašću, zlatom il za hljebom,
A on — krvareći ljepotu —
Svojim nebom.

I plovio je sve to više,
Ko da se kani dić do boga;
Vjetar visine ga je njiho,
Vjetar visine raznio ga.

SAKRIVENI BOL

Neko sa svojim bolom ide
Ko s otkritom ranom: svi neka vide.
Drugi ga čvrsto u sebi zgnječi
I ne da mu prijeći u suze i riječi.

Rad'je ga skriva i tvrdo ga zgusne
U jednu crtu na kraju usne.
Zadršće, zadršće u njoj kadikad,
Ali u riječi se ne javi nikad.

Duša ga u se povuče i smjesti
Na svoje dno: ko more kamen
U njega bačen. More ga prima
Dnom, da ga nikad ne izbaci plima.

U SUTON

U suton, kada prve zvijezde
I prve gradske lampe sinu,
Kad ljubavnik o dragoj sanja,
A pijanica o svom vinu —

Ja tiho hodam pored kuća
U kojima se svjetla pale;
Sva zla, i nevolje, i sumnje
Najednom budu posve male.

I smiješim se u meki suton,
Od zapaljenih zvijezda svečan,
I osjetim dubinu svega,
I da je život vječan — vječan.

TIHO, O TIHO GOVORI MI JESEN

Tiho, o tiho govori mi jesen:
šuštanjem lišća i šapatom kiše.
Al zima srcu govori još tiše.
I kada sniježi, a spušta se tama,
U pahuljama tišina je sama.

VRAĆANJE

Katkad u vrevi ljudi posve stranih
Neko te lice sjeti mrtva druga.
Nestanak njegov ponovo ti rani
Zbunjeno srce, i svlada te tuga.

U žamoru ti začuješ mu glas.
I ti ga vidiš. Izašav iz mraka
U tebi živi. Ali samo čas:
Desetak, dvadeset koraka.

Prošlost se javi slatko kao flauta
U zimskoj noći. Ti mu gledaš kretnje,
Smijeh, govor čuješ davne neke šetnje.

No kad te naglo truba nekog auta
Trgne, odjednom nestane mu lika:
Oko tebe su lica prolaznika.

NE MRZIM SVIJET

Ne znam da lažem.
Ne mrzim svijet,
od ljudi nikada ne bježim.
A biti sâm zar nije bolje?
Vjetar me češlja
svojim češljem svježim.
I biti sâm sa korijenjem trava
i rasti rosan kao polje,
zar ima od toga na svijetu,
zar ima išta bolje?

TIFUSARI

Brojim stope na bijelu snijegu. Smrt do smrti.
Smrt su stope moje.

Smrt do smrti. Smrt do smrti.
Smrt su stope moje.

Svaka
ide
svome
grobu.

Svaka ide svome grobu

ko izvori
svome
moru.

Svaka ide svome grobu.

— — — — — — — —

Ognjica raste. Rukom ruku hvatam.
Uz čelo druga moje čelo gori.
U požaru ludom kad se pamet mrači
osvetom još jačom ljubav progovori.

Kolona ide. U groznici rastu
goleme šume suncem rascvjetane.
U mraku čujem žive razgovore,
očima živih gledam nove dane.

Gledam jezera prozirna i mirna,
vrbu djetinstva svinutu nad rijekom
i nove riječi nikad nečuvene,
ljude u kraju znanom i dalekom.

Rođena zemljo, nisam te dočeko,
nego u gunju, ušljiv, sav od ranâ,
nemoćan, zguren, jedva korak vučem —
i zato si u me jače urezana.

Od čela do čela samo vatra gori.
Glad i oganj žedne usne pruža
za kapljom vode. Tmina oči steže
i što smo bliže zori noć postaje duža.

Korak po korak. Smrt u jarak baci
čovjeka i konja. Za me nema zore,
ali i u smrti mi smo partizani
i naši mrtvi još se jače bore.

(Odlomci)

PJESMA O MOJOJ ZEMLJI

Lijepa je ova zemlja. Meni najdraža. Nigdje toliko algi
kao u uvali moga djetinstva. Livade i konji nesedlani.
Koliko rijeka i slapova. Dođi, prijatelju.
Mi smo na Balkanu. U Jugoslaviji.

Podijelit ćemo hljeb i radost i tugu ako si tužan.
Mi znamo kako rana peče i kako boli nož.
Ima i jablanova do neba i sunca za sve slikare i kupače
i bistrih voda brzica. Vidjet ćeš sam.

Vidjet ćeš zemlju svu na dlanu. Takvu kakva jeste.
I zgarišta gdje su bila. Sve ćemo ti reći.
Tamo kod novogradnje: još juče vješala
gdje smo sa Titom ustali prkoseći.

Znaš gdje je Balkan, Jugoslavija — na Balkanu.
Zemlja socijalizma. Možeš i vodom i zrakom. Dođi i vidi.
Istina je naša krvlju zapisana.
Gledaj i mjeri kuda ti se svidi.

Lijepa je ova zemlja. Meni najdraža. U njoj smo,
Daleki druže, i za te umirali.
Lijepa je ova zemlja. Socijalizam na Balkanu.
U njoj smo krv i snove i za te, druže, dali.

— — — — — — — — — — — — — — — — —

Lijepa si, zemljo moja, i skladna ko vodarica
s krčagom na glavi.
Bijela stada i lađe na pučini
i zuj pčelinjaka i ulje maslinika.
Volim tvoje svijetle pjesme i tužne
u kojima me majka zibala,
svjetlost tvoju — ovo proljeće što je moralo doći,
proljeće tvoje i naše
s traktorom preko njiva.

Lijepa si, zemljo moja, kao sloboda, kao oči
tvojih junaka što i preko smrti gledaju.
Koliko mrtvih pod tvojim rosnim travama.
I kad ih vjetar češlja — oni pjevaju,
i u grlu tvojih rijeka — oni pjevaju,
i u pjesmi tvojoj — oni pjevaju,
i u prkosu tvome —
oni prkose,
i u životu tvome —
oni žive,
i u istini tvojoj —
oni su istina!
Volim te, jer si otrla suze bijedi i svoju ljepotu
čovjeku dala.
Otvorila si školi i parkove s plavim i modrim
cvijećem
i odmarališta. I međaše rušiš i ružu zalijevaš
na prozorima iz kojih je zjapila bijeda.
I kad se dime dimnjaci tvojih tvornica —
brane tvoju istinu.

I kad rudari u utrobu zemlje silaze —
brane tvoju istinu.
I kad strojevi štampaju »Manifest i »Oktobarsku«
— brane tvoju istinu.
I kad te gledam buduću —
ja pjevam tvoju istinu.
Pjevam tebe, ali još više snagu koja te rodila.

— — — — — — — — — — — — — — — —

Rasti sretna pod suncem, rasti
u jaslama dječjim.
Rasti i cvjetaj, zemljo radnih ljudi.
I neka mir
nad tvojim poljima vlada,
mir tvojim lađama na pučini
i tvome danu što se vedar budi.
Rasti sretna da svi narodi vide
sa strana svih sa juga i sjevera
kako se rađa i kako se voli,
kako se brani zemlja proletera.

I neka mir
nad tvojim ljudima vlada,
mir tvome rudaru i tvome rataru,
mir graditelju i tvome čuvaru,
mir tvojoj sreći u vodi i u zraku,

u pjesmi strojeva
i u sjaju žita.
Rasti i cvjetaj pod zvijezdom slobode,
pod rukom Partije
i pod srcem Tita.

(Odlomci)

BEZIMENI

Ako se vrati
zadihan konj
iz gore,
napoji ga, mila, i uzde okiti
za novog konjanika.

Ako ti suze pomute vid
i rane potamne
lice,
ne traži, majko, groba moga . . .
Slobodna zemlja
živi je lik
živoga sina tvoga.

KRV I BURA

Razrezao sam žile na oštrom staklu sna.
U mojoj krvi zrcale se nebesa.
Ovdje na Balkanu, na Savi, na Jadranu
i gavrani su siti mesa.

Ogledala strave ukažite sliku
bez uža i oko vrata.
Krv, krv, krv moja vrišti
u ovoj zemlji Hrvata.

Otvorio sam žile i svojih riječi
krvavo sjemenje.
Zviždi, šiba, udara bura.
Ječi kamenje.

VOLIO BIH DA ME VOLIŠ

Volio bih da me voliš,
da budem cvijet u tvojoj kosi,
Ako si noć, ja ću bit zora
i blijesak svjetlosti u rosi.

Volio bih da me voliš
i da svi dani budu pjesma.
Ako si izvor, i ja ću biti
u živoj stijeni bistra česma.

JABLANI

prema osnovnoškolskoj zadaći

U mome selu ima puno jablana.
Oni rastu uz potoke i uz rijeke,
u vodi se previju ko jegulje.

Moje je selo lijepo, jer ima jablanâ.
Jablani su visoki do neba.
Mene majka zove, mene majka voli:
Jablane, evo ti vode, jablane moj.

Najviše jablana ima u mome selu,
u njima se tice gnijezde,
u njima se zapliću oblaci
i zvijezde kroz njih jezde.

LASTAVICE

Lastavice nose proljeće
I one koje su mrtve
I one narisane
I one samo zamišljene
I dok bude njih
Mrtvih
Narisanih
Ili samo zamišljenih lastavica
Drvo će pupati
Voda će blistati
Sunce će sijati

Kad ih ne bude više
Ostat će sama tama

Ostat će gole ruke
Sa tajnim znakom na dlanovima
Obasjane kretanjem zvijezda

Ostat će nevidljivi let mrtvih krila
Jer lastavice lete
One narisane
I one samo zamišljene
Jer lastavice nose proljeće
I one koje su mrtve.

NEMIRNO SRCE

Imati srce i zeleni sag,
pa bježati šumom noći,
potokom roniti krepak i nag,
i nikad nigdje ne doći.

S vodom tako teći i teći,
izgubiti za sobom trag.
Postati mlađi, bolji i veći,
suncu i pticama drag.

I sresti negdje dobroga brata
sa mjesecom na dlanu,
i tjerati s njim guravu jesen.
Zaboravit ozeblu ranu.

Imati srce i zvjezdan let,
pa bježat šumom noći.
Obići tako čitavi svijet.
I nikada nigdje ne doći.

PJESMA MOJE SESTRE

Šeću se oblaci bijeli
bunarom moga oca,
a ja mu sjedim na rubu
i gledam — u visine.

Vesela sestra moja
pjeva u vinogradu.
Dođi da vidiš, sele,
kako oblaci plove.

(Pjesma je njezina lijepa,
od nje treperi duša,
i ja bih htio da ona
kraj mene virove stvara.)

A sestra mi se smije:
To nisu oblaci bijeli,
nego uklete duše
što se nekamo sele.

I nastavi da pjeva,
Slušam je. Slušam i mislim:
Jadne uklete duše,
o, da vam ju je čuti!

BIJELI MIRIS

I moje zaboravljeno biće
i davna djetinja krv moja
struji u njima

Netko je posadio vjetar u moj smijeh
I vjetar raste raste

Predjeli kud se skrivam
trče za mnom

U ruže se pretvaraju poljupci vjetra

Vjetar je posadio netko u moj smijeh
I ja se smijem smijem

Trčim i skrivam se

SLAVUJU ZA PJESMU

Na straži
O mala ptico
koja ukrašavaš ovu noć beskrajnim cvjetanjem
moja duša sluti u tebi
svoj pjev

Tvoje grlo
objedinjuje tišinu s olujom
i spaja prolaženje s vječnim trajanjem

Sretnije tačke nema ova vjetrovita noć
nit ponoć zna
za jedinstvenije svjetlo

Svaki jednolični pjev postaje ravnodušan
Ali tvoj nas zov
ispunja
rastućom i umirujućom vječnošću

O mala ptico
ostani
iluzijom glasa
moje nijeme duše

OPORUKA

Ostavljam staru kapu
svom drugu iz mladosti svoje,
svom davnom voljenom znancu,
svom drugu iz mladosti svoje.
Pilu za rezanje drva
susjedu sa šestoga sprata.
hromom bezrukom Marku
susjedu sa šestoga sprata.
Ostavljam slijepome starcu
Kusatog psa
bez repa,
slijepome samotnom starcu.
Prsten što ti si ga dala,
(najljepša moja baštino),
nosit će ruka grobara,
moj prsten,
moj zlatni
prsten što ti si ga dala.
Na kraju ostavljam tebi
mir
mrtvi i teški,
i pravo da pred životom
govoriš u ime mene,
najljepša moja baštino.

U POZNU JESEN

Čuj kako jauče vjetar kroz puste poljane naše,
I guste slojeve magle u vlažni valja do . . .
Sa krikom uzleće gavran i kruži nad mojom
glavom,
Mutno je nebo svo.

Frkće okiso konjic i žurno u selo grabi,
I već pred sobom vidim ubog i stari dom:
Na pragu starica stoji i mokru živinu vabi,
I s repom kosmatim svojim ogroman zeljov s
njom —
A vjetar sumorno zviždi kroz crna i pusta polja,
I guste slojeve magle u vlažni valja do . . .
Sa krikom uzleće gavran i kruži nad mojom
glavom,
Mutno je nebo svo.

* * *

Sivo, sumorno nebo . . . Sa starih grana davno
Uveli ladolež već je sumorno spustio vreže,
A dole, skrhane vjetrom, po zemlji grančice leže;
Sve mračna obori jesen, i sve je pusto i tavno,
Bez života je sve.

Izgleda kao da samrt umornu prirodu steže,
I ona tiho mre ...
A po kaljavom drumu, pogružen u smernoj tugi,
Ubogi sprovod se kreće. Mršavo, maleno kljuse
Lagano taljige vuče, a vrat je pružilo dugi —
I kiša dosadno sipi, i sprovod prolazi tako,
Pobožno i polako.

ZIMSKA IDILA

Zima je pokrila snegom doline i polja ravna,
I tavne, visoke gore. Vihori snežnoga praha
Po pustom viju se polju, i cela priroda ćuti,
I listak poslednji vene od zimskog studenog daha.

Veselo pucketa plamen u skromnoj izbici našoj,
I mačak na banku drema. Kroz tamu večeri blede
Dugačke i svetle senke po zidu čudno se viju,
A oko ognjišta sniskog ozebla dečica sede.

Deda uzeo lulu i s pažnjom o dlan je bije,
Pa ispod pojasa vadi listove duvana suva,
I kad ih izgnjavi dobro, on onda napuni lulu,
I mirno pušeći sluša vetrinu što poljem duva.

Pokadšto zaškripe selom volujska drvena kola,
I gavran nad njima grakne. Zatim se razgovor čuje.
To se komšija Panta, sigurno, iz gore vraća,
Pa žurno ispreže stoku i čeljad po kući psuje.

A deda ovako priča: »Odavna u selu našem,
Življaše uboga žena sa malim jedincem svojim.
To beše nemirni Pavle. Pamtim ga i sada lepo.
Iako to beše davno, u mladim danima mojim.

Hiljadu osamsto ... (Sad ne znam kojega leta,
Al' Bunaparta je onda na Ruse pošao bio) —
Zima je velika bila. Reke se zamrzle rano,
A sneg od osam stopa polja je i gore krio.

U jedno studeno jutro, kad majke ne beše doma,
Mali se podiže Pavle i ode van našeg sela —
I nikad ne dođe više. Ljudi ga tražili vazdan,
A jadna njegova majka plačući život je klela.

Tako je plakala ona i svu noć gorko,
Vrteći vreteno tanko. Ona je molila Boga
Da joj bar mesto kaže na kome okonča Pavle,
Te jednom da vidi jošte umrlog jedinca svoga.

Bogu se dosade molbe, ogrne svoj topli ćurak,
I zovnu Svetoga Petra. Petar mu istinu kaže
Zašto ta žena plače. To bude Gospodu krivo,
Uzme palicu, dakle, i pođu da Pavla traže.

Nađu ga u samom raju ... On se popeo lepo
Na rajsku lisnatu voćku, pa zlatne jabuke jede;
A dole, na cvetnom podu, u belom i čistom ruvu,
Još mnoga nekakva deca jabuke jedu i sede.

Međ njima jaganjci bleje i zvonca srebrna zvone,
I mnogi leptiri lete po rajskom mirisnom cveću;
Kroz cvetne poljane rajske biserne protiču reke,
I rajske šarene ptice na mirne obale sleću.

A gospod podvikne tada: »O Pavle, čapkune jedan,
Ko te je doveo amo da rajske jabuke mlatiš?
Silazi sa voćke dole! Obuj se i natrag idi,
Pa majku da slušaš lepo, kad svome domu se
vratiš.«

Jedne večeri, deco, Pavle se povrati kući;
Kiridžije ga našle što često prolaze selom;
Polumrtav je ležo na snežnom seoskom drumu,
Umoran, bled i zanet sa jako prozeblim telom.

Mi smo od njega čuli kako je na nebu bio,
Jer nam je pričao uvek o rajskom životu svome;
Ali od toga dana majku je slušao lepo,
Posle je, zanata radi, u varoš otišo s njome.«

Štekće lisica gladna i vihor poljanom duše,
A oko pojata selskih sa rikom oblaze vuci;
U selskoj čađavoj krčmi svirka se i pesma čuje,
I jednako, sitno ore se njihovi zvuci —

I tonu u jasnoj noći ... Na sniskom ognjištu
starom
Ogroman mačak drema kraj ogorelog panja,
Kad vihor naleti jače, on leno otvori oči,
Pa zevne nemarno dvared i opet spokojno sanja.

čapkun (tur.) — obješenjak, vragoljan
kiridžije — prijevoznici

ELEGIJA

Prestat ću i ja skoro. I sa mnom, za navek možda,
Spomen ljubavi tajne zelena pokrit će trava —
I večni zaborav s njome. Na mome spomenu surom
Istrven natpis biće tad.
No ti, kojoj sam pevo mlad,
U tavnoj, jesenskoj noći, slušajuć poznate zvuke,
Hoćeš li s tugom tada pobožno sklopiti ruke
Za pokoj umrlog znanca? Hoćeš li pojmiti tada
Nejasne reči moje, i teret ljubavnih jada,
I tajni uzdah moj?
O, znaj, da ljubav moju ni večnost otela nije,
Ni gusta, zelena trava, što sunce nada mnom krije,
Ni hladni prekor tvoj.

VEČE

Rumene pruge već šaraju daleki zapad,
Klonuo počiva svet. Sa mirnih dalekih polja
Umorni ratar pesmom žurno se noćištu sprema,
I samo čas po čas zaječi šarena dolja

Od škripe točkova kolskih. Goneći vesela stada
Bezbrižno pastir mlad u zvučne dvojnice svira,
A njegov kosmati pas, podvivši repinu leno,
Koraca upored s njim. Koprena dubokog mira

Uvija polja i ravni. Rumene pruge se gase —
I bledi mesečev zrak, svetlilo nebeskih dvora,
Kroz maglu diže se već — i nema, duboka tama
Dovodi bajnu noć sa sinjeg neznanog mora.

Sve grli mir i san. Pokašto zaurla samo
Susedov stari pas, il' pozno došavši s rada,
Ispreže ratar plug i stoku umornu poji,
I đeram škripi sve i voda žuboreć' pada.

NAD BEOGRADOM

Spomeniče nemi prohujalih dana,
Zašto ti je čelo sumorno i tavno?
Da l' se sećaš, možda, krvavih megdana,
Što digoše u zrak tvoje ime slavno?

Il' grobove brojiš tuđinskih sinova
Što padoše redom pod zidine tvoje,
— Zaneseni čarom osvajačkih snova,
Daleko od krila domovine svoje?

Jest, i sada često, kad te kroz noć gledam,
Ukažu se ljudske gorostasne seni:
S razmrskanim grudma, sa čelima bledim,
I usnama hladnim u krvavoj peni ..

I ja slušam šapat nepojmljivog zbora,
Šapat, koji tiho umire i tone ...
To je, možda, izraz dubokoga bola?
To su, možda, reči, koje kletvom zvone?

O, koliko snova, nadanja i muka
Zariveno leži u kamenju tvome,
Što ih sruši smrti oružana ruka
U danima slave, u pomamu svome!

A ti jošte živiš! ... Tvoju sedu glavu
Ne položi u grob tako burno vreme!
Možda čekaš s nova poništenu slavu,
Taj bleđani prizrak budućnosti neme.

NA TIČARU

Na tičarskom ravnom polju, gde protiče hladna Drina,
Sa lisnatom svojom krunom hrast se diže od starina.

Njega munja ne udara, nit sekira oštra seče,
Pastir pod njim hlad uživa čekajući blago veče.

On je niko povrh groba udovice neke mlade,
Što je silni janičari isekoše u komade.

Međ žbunastim grančicama, pod koprenom njina hlada,
Mala jedna ptica živi od starina, od vajkada.

Ona peva cele noći, ona peva celog dana,
Ne plaši se od kobaca, niti beži od seljana.

O toj lepoj maloj ptici pričaju se čudne bajke:
To je duša male kćeri nad grobnicom mile majke.

Venulo je malo dete, što mu zemlja majku krije,
Nestalo ga jednog dana i nikada došlo nije...

Kud se delo? Što je s njime? Niko nije znati mogo,
I od ovog tužnog dana proteklo je vrlo mnogo. —

Na tičarskom ravnom polju, gde protiče hladna Drina,
Sa lisnatom svojom krunom hrast se diže od starina.

Njega munja ne udara, nit sekira oštra seče,
Pod njim sam se odmarao u spokojno majsko veče —

Srce mi je uzimala gorka srdžba, teška seta,
I u duši preziro sam nasilnike celog sveta.

A žalostiv, jasan cvrkut orio se sa visina,
I preda mnom šumila je valovita, hučna Drina.

MASKENBAL NA RUDNIKU

I kod nas ovamo maskenbal se gradi,
Pozvati su stari, pozvati su mladi —
I odbor je sklopljen. I već ovih dana
Pozvat ćemo goste i sa drugih strana.
Predsednik odbora o svemu se stara,
Jer je on određen da predstavlja cara:
Imat će na grudma orden zlatnog runa,
Ali mu na glavi neće biti kruna —
Nego, mesto krune, čakov ili kapa;
Odbornici bit će gomila satrapa.
Kraj njegovih nogu skupit će se zveri:
medvedi, majmuni, mačke i panteri.
Gospođice lepe i gospođe mlade
Predstavljat će gole nimfe i najade.
Ta i sam će Rudnik, kad ge smej probudi,
Od silnoga smeja da razvali grudi.
Za veselje takvo i za ljubav njinu,
Sam načelnik pristo da predstavlja svinju.
Jedna lepa gospa, ali dosta stara,
Nabavila ruvo od jednog žandara.
Car je na to pažnju obratio mnogo,
Svaki svoga »faha« da se drži strogo:
Tako smo pozvali i jednog seljaka,
Da predstavlja sobom hromoga prosjaka.
Nego tu se društvo zabrinulo celo:
Da li seljak ima prosjačko odelo?

---

satrap (grč.) — okrutan, samovoljan poglavar
naiade — grčke nimfe izvora, potoka i rijeka

Jedna mudra glava reši zbrku celu:
Ta nek dođe seljak u svome odelu.
Eto to je program, neka svako vidi:
Pišite nam, Srbi, kako vam se svidi?

Crni domino.

Ali slabo, bogami, da ću kazati gde sam.

domino — osoba koja nosi krabuljno odijelo

MOJA OTADŽBINA

Ne plačem samo s bolom svoga srca
Rad zemlje ove uboge i gole;
Mene sve rane moga roda bole,
I moja duša s njim pati i grca...

Ovdje u bolu srca istrzana
Ja nosim kletve svih patnja i muka,
I krv što kaplje sa dušmanskih ruka,
To krv je moja iz mojijeh rana...

U meni cvile duše miliona...
Moj svaki uzdah, svaka suza bona,
Njihovim bolom vapije i ište...

I svuda gdje je srpska duša koja,
Tamo je meni otadžbina moja —
Moj dom i moje rođeno ognjište...

PROLAZE DANI ...

Prolaze dani ... K'o selice neke
Gube se oni u dugome nizu.
I jednom i ja počivat ću blizu
Pov'jenih vrba, čempresa i smreke ...

No moja duša naselju zvijezda
Prhnuti neće da odmara krila:
Ostat će ovdje gdje je sa mnom bila.
Tu, iznad grana i toplih gnijezda,

Rodne rijeke, dubrave i vrela,
Krševa, polja i ubogih sela
Gdje raštrkane kolibice stoje —

S ticama ona lepršat će lako,
I moliti se, i čekati tako
Na zlatno jutro otadžbine moje ...

OSTAJTE OVDJE ...

Ostajte ovdje! ... Sunce tuđeg neba
Neće vas grijat' k'o što ovo grije;
Grki su tamo zalogaji hljeba
Gdje svoga nema i gdje brata nije ...

Od svoje majke ko će naći bolju?!
A majka vaša zemlja vam je ova:
Bacite pogled po kršu i polju,
Svuda su groblja vaših pradjedova.

Za ovu zemlju oni bjehu divi,
Uzori sv'jetli što je branit' znaše ...
U ovoj zemlji ostanite i vi,
I za nju dajte vrelo krvi vaše.

K'o pusta grana kad jesenja krila
Trgnu joj lišće i pokose ledom,
Bez vas bi majka domovina bila,
A majka plače za svojim čedom.

Ne dajte suzi da joj s oka sleti,
Vratite joj se u naručja sveta!
Živite zato da možete mr'jeti
Na njenom polju gdje vas slava sreta!

Ovdje vas svako poznaje i voli,
A tamo niko poznati vas neće —
Bolji su svoji i krševi goli
No cvjetna polja kud se tuđin kreće.

Ovdje vam svako bratski ruku steže,
U tuđem sv'jetu za vas pelen cvjeta —
Za ove krše sve vas, sve vas veže:
Ime i jezik, bratstvo, i krv sveta.

Ostajte ovdje! ... Sunce tuđeg neba
Neće vas grijat' k'o što ovo grije, —
Grki su tamo zalogaji hljeba
Gdje svoga nema i gdje brata nije...

VEČE NA ŠKOLJU

Pučina plava
Spava.
Prohladni pada mrak;
Vrh hridi crne
Trne
Zadnji rumen zrak.

I jeca zvono,
Bono,
Po kršu deršće zvuk.
S uzdahom tuge
Duge
Ubogi moli puk.

Kleče kosturi
Suri
Pred likom boga svog, —
Ištu ... No tamo
Samo
Ćuti raspeti bog ...

I san sve bliže
Stiže.
Prohladni pada mrak;
Vrh hridi crne
Trne
Zadnji rumeni zrak.

O KLASJE MOJE

O klasje moje ispod golih brda,
Moj crni hljebe, krvlju poštrapani,
Ko mi te štedi, ko li mi te brani
Od gladnih ptica, moja muko tvrda?

Skoro će žetva. Jedro zrnje zrije;
U suncu trepti moje rodno selo;
No mutni oblak pritiska mi čelo,
I u dno duše grom pada i bije ...

Sjutra kad oštri zablistaju srpi
I snop do snopa kao zlato pane,
Snova će teći krv iz moje rane —
I snova pati, seljače, i trpi ...

Svu muku tvoju, napor crna roba,
pojest će silni pri gozbi i piru ...
A tebi samo, k'o psu u sindžiru,
Bacit će mrve ... O, sram i grdoba! ...

---

sindžir (tur.) — lanac, okovi

I niko neće čuti jad i vapaj —
Niti će ganut bol pjanu gospodu . . .
Seljače, goljo, ti si prah na podu,
Tegli i vuci, i u jarmu skapaj!

O klasje moje ispod golih brda,
Moj crni hljebe, krvlju poštrapani,
Ko mi te štedi, ko li mi te brani
Od gladnih ptica, moja muko tvrda?!

EMINA

Sinoć, kad se vratih iz topla hamama,
Prođoh pokraj bašte staroga imama;
Kad tamo, u bašti, u hladu jasmina,
S ibrikom u ruci stajaše Emina.

Ja, kakva je pusta! Tako mi imama,
Stid je ne bi bilo da je kod sultana!
Pa još kada šeće i plećima kreće,
Ni hodžin mi zapis više pomoć neće! ...

Ja joj nazvah selam. Al' moga mi dina,
Ne šće ni da čuje lijepa Emina
No u srebrn ibrik zahitila vode
Pa po bašći đule zalivati ode.

S grana vjetar duhnu pa niz pleći puste
Rasplete joj one pletenice guste,
Zamirisa kosa, k'o zumbuli plavi,
A meni se krenu bururet u glavi!

Malo ne posrnuh, mojega mi dina,
Al meni ne dođe lijepa Emina.
Samo me je jednom pogledala mrko,
Niti haje, alčak, što za njome crko'! ...

---

hamam (tur.) — kupatilo
imam — muslimanski svećenik
ibrik (tur.) — vrsta bakrene posude, vrča
selam (tur.) — pozdrav
din (tur.) — vjera
đule (tur.) — ruže
bururet (tur.) — pometnja, poremećaj
alčak (tur.) — vragolan, mangup

PROLJEĆE

Nemoj, draga, noćas da te san obrva
I da sklopiš oči na dušeku mekom!
Kada mjesec sine nad našom rijekom
I na zemlji pane tiha rosa prva:

Rodit će se mlado proljeće! I svuda
Prosut će se miris plavih jorgovana;
I pahulje snežne padat će sa grana
U naš potok što baštom krivuda.

Uzvit će se Ljeljo nad našim Mostarom,
I svaki će prozor zasuti beharom
Da probudi srca što ljube i gore ...

Zato nemoj, draga, da te san obrva!
Dođi i u bašti budi ruža prva
I na mome srcu miriši do zore!

---

behar (tur.) — cvijeće (voćaka)

NAŠ STARI DOME

Naš stari dome, kako si oron'o!
Kapije tvoje niko ne otvara,
Po njima mirno crv dube i šara —
Grize, k'o čežnja jedno srce bono.

Evo mi sobe! O duvaru jošte
Ikona visi, prašnjava i sama,
I u me gleda i šapće iz rama
O dobu sreće, djetinjstva, milošte.

Ovdje sam prve stihove napis'o
Visoko, tamo gdje se istok žari.

Ovdje mi negde bješe raj ... A sada?
Na moje srce grobna zemlja pada,
I ja se rušim k'o ti, dome stari ...

---

duvar (tur.) — zid

VRATI MI MOJE KRPICE

Vrati mi moje krpice

Moje krpice od čistoga sna
Od svilenog osmeha od prugaste slutnje
Od moga čipkastoga tkiva

Moje krpice od tačkaste nade
Od žežene želje od šarenih pogleda
Od kože s moga lica

Vrati mi moje krpice
Vrati kad ti lepo kažem

— — — — — — — — — —

Tebi dođu lutke
A ja ih u krvi svojoj kupam
U krpice svoje kože odevam

Ljuljaške im od svoje kose pravim
Kolica od svojih pršljenova
Krilatice od svojih obrva

Stvaram im leptire od svojih osmeha
I divljač od svojih zuba
Da love da vreme ubijaju

Kakva mi je to pa igra

— — — — — — — — — — —

I ti hoćeš da se volimo

Možeš da me praviš od moga pepela
Od krša moga grohota
Od moje preostale dosade

Možeš lepotice

Možeš da me uhvatiš za pramen zaborava
Da mi grliš noć u praznoj košulji
Da mi ljubiš odjek

Pa ti ne umeš da se voliš

(Odlomci)

KOSOVO POLJE

Polje kao svako
Dlan i po zelenila

Mlad mesec kosi
Pšenicu selicu
Dva ukrštena sunčeva zraka
Slažu je u krstine

Kos naglas čita
Tajna slova rasuta po polju

Božuri stasali do neba
Služe četiri crna vetra
Sjedinjenom krvlju bojovnika

Polje kao nijedno
Nad njim nebo
Pod njim nebo

SMRT CRNOG ĐORĐA

Na spavanju mu odsekli glavu
Odneli je u grad cara psa
I bacili je paščadi

Kada se probudi poći će po nju
Sa crnom maramom u levoj
I crnom ružom u desnoj ruci

U susret će mu izići
Kurjaci njegovi na crnim konjima
Sa crnim zastavama

Nosiće mu glavu
Na ukrštenim crnim frulama
Vezanim crnom kosom udovica

Glava će mu sijati
Krunisana crnim zracima
Crnoga sunca

Kada se probudi

Crni Đorđe — Karađorđe, vođa prvog srpskog ustanka protiv Turaka

VELIKI GOSPODIN DUNAV

Veliki gospodine Dunave
U tvojim žilama teče
Krv beloga grada

Njemu za ljubav ustani na časak
Iz svoje ljubavne postelje

Uzjaši najvećeg šarana
Probij olovne oblake
I pohodi svoje nebesko rodno mesto

Donesi na dar belom gradu
Rajske voćke ptice i cveće

Donesi i kamen koji se može jesti
I malo vazduha
Od kojeg se ne umire

Klanjaće ti se zvonici
I ulice se prostrti pred tobom
Veliki gospodine Dunave

GESLO

Kuj me, živote, kuj!
ako sam kremen, s'jevat ću,
ako sam čelik, pjevat ću,
ako sam staklo, prsnut ću!

(Preveo *S. Tomašić)*

O, KAD SE SPUSTI, DRAGA, BLAGI MIR

O, kad se spusti, draga, blagi mir,
kad splete veče tanke fine rese,
kad lišće ljulja lak zefirov hir,
kad mjesec srebro po vodi rastrese:

tad krene šišmiš na svoj noćni pir,
a slobodno mi srce se zanese,
o ljubavi stih šapće tihi vir,
u tvoje tonem oči što se krijese ...

Sav svemir otkriva mi divan čar ...
U svemir moja otputuje duša
i melodije zvijezda s neba sluša,

plod rajski ubire, sok njegov kuša;
a kad se vrati, slatke boli žar
donese sobom — za me, za te dar.

(Preveo *B. Žganjer*)

TIHO DOLAZI MRAK

Tiho dolazi mrak,
plašljiv se šulja i lak,
nečujna glâsa.
Srce, što susprežeš dah?
Zašto te ubija strah
ovoga časa?

Zar su te sjećanja sad,
ko zgusnut iz oblaka grȁd,
sablasno stisla?
Il slutnja budućeg zla
ostavlja veče bez sna,
luda, bez smisla?

Ili je vjetrova huk
s grobova, gdje vlada muk,
stigao kasno?
Zar se kroz osamljen dol
sirotinjski ne sluti bol,
jecanje glasno?

Tiho dolazi mrak,
plašljiv se šulja i lak,
na dušu lijega.
Srce, što susprežeš dah?
Reci, čega te strah?
Svega, svega ...

(Preveo *B. Žganjer*)

SVIH ŽIVIH DANA

Ja osjećam danas svih živih dan.
Srce moje kipti i pjeva,
duša moja radošću sijeva
kao da pije kraški teran.

Čujete li? — Tamo iz mračnih gvozdova
vihor potresa mrak,
pun bijesnih gromova,
a kroz maglu na mahove blista
krvavo crven plamen ko mač —
to osvita novog je trak.

O, braćo, hajdmo u susret životu!
Ne bojte se mača krvava,
on ne bije čovjeka krepka,
čovjeka kršna i zdrava.
Mač ovaj divlja kroz grobove,
i sažiže natrule domove,
a, što je zdravo, obnavlja.

O, braćo, — čas je presudan!
Jeste li spremni za novi dan?
Jeste li njive okopali?
Sad sretna zvijezda vlada,
i zlatno sjeme pada —

---

kraški teran — crno vino sa slovenskog krasa

Jeste li njive uzorali?
Stresite sa sebe zagušljiv san!
Ko zakasni — zov je uzaludan —
Ko munja ide svih živih dan,
doživjet će ga, ko spreman je za nj!

(Preveo *S. Tomašić*)

PJESMA ČAVLARA

Od četiri bez smjene,
do jedan bez smjene,
kad zore rumene
i polja se zelene,
do jedan, bez smjene,
voda nam mijeh tjera, kotači se pjene,
nad nakovnjem smo ispaćeni;
svi, momci, muževi, djevojke i žene,
od četiri bez smjene
već smo svi smlaćeni:
voda nam mijeh tjera, kola se pjene,
od četiri bez smjene,
do jedan bez smjene.

Pola tri, pola tri —
mijeh opet puše, gvožđe vri.
Blještavi čavli bodu naš vid
do osam uveče, čavli oštri ko brid.
Od četiri, bez smjene,
voda nam mijeh tjera, kola se pjene,
do osam od tri, oštri ko brid,
blještavi čavli bodu naš vid ...

Zar smo ih u polje usadili?
Po polju naši čavli cvatu;
gle, nebo u zlatu:
tamo smo ih ugradili
od zore do mraka, oštri ko brid
čak nam i noću bodu očiju vid ...

I neki sam dan pred zrcalo stupio:
oh, ko da sam sebe svaki put lupio!
O, kao da činim dnevno silan grijeh,
od zore do crnoga mraka dahće taj mijeh.
Od četiri bez smjene,
do jedan, bez smjene
voda nam mijeh tjera, kotači se pjene,
i od tri, kao brid,
blještavi čavli bodu naš vid.

(Preveo *B. Žganjer*)

DJECA MOLE

Oče naš ...
Da si stvarno otac naš,
dlanove bi svoje strgnuo,
s križa sišao
da jadnu djecu zagrliš, k nama bi prišao —
Oče naš ...

Oče naš ...
On je uz Vislu ili uz Drinu,
mi sami ne znamo gdje,
on ima grudi prostrijeljene,
on ima ruke probodene,
preko planina grli nas sve —
Oče naš ...

(Preveo *B. Žganjer*)

PJESNIČE, ZNAŠ LI SVOJ DUG

Pjesniče, znaš li svoj dug?
Gdje ti je govora dar?
Zar muk ti postade drug?
Razbuktaj riječi žar,
daj rodu pjesmu svoju,
i svi će s tobom da poju.

O, znadem, znam svoj dug,
u grudima gori plam;
kad grlu oduška dam,
dô će zaorit i lug,
ko vuk će zavijati s planine,
hripat će, brektat doline.

Na vrh Možaklje ću stati,
zaurlati pjev ću svoj,
Blegaš će čuti poj,
Krim će jeku da vrati,
vjetrima njim ću prkosit,
na Pohorje glas će mi nosit.

Možaklja, Blegaš, Krim, Pohorje — brda i planine u Sloveniji

Oj, šumo i goro, poj,
silan digni huk;
na okup, bijedni puk,
na okup, sa mnom u stroj,
urlajmo staru pravdu u tmine,
s urlikom brže zima da mine.

Opet će proljet sjati,
dan će nam svanuti nov;
tada će vuci u lov,
kurjaci lovce će klati:
plani kroz Savu, preplivaj Dravu —
zub za zub i glavu za glavu!

(1941)

(Preveo *G. Krklec*)

SINOVI GLADI

... Ničega nema ... sin sam gladi:
kroz svet na telu svom, nosim njen žig.
Ni oči nemam: pogledi mi razum lede,
a usta jazbina za po koji jezivi krik.

Prezrenje i smeh nagrada mi je od svega
i amorfno ćutanje prirode, zemlje i neba.
O, zašto to? ... O, meni je samo meta
skitanje i svet i komad suha hleba.

Mržnja moja plod je mojeg bdenja,
strpljenje moje krije užas moći.

(Izvorna verzija)

U PREDVEČERJE

Mrtve smo stvari, mašine od krvi:
mir da se ne remeti!
Što grčem u bolu stvaramo svet,
i krvlju svojom gasimo žeđ
nenasitih usta —
nije ništa.
Tek beda i glad su ponos za sve!
Naš život nije ni kora kruha.

Evo, pada noć, a telo od umora mre,
i bol nam čelo natmureno krasi
u slavu boga zlata.
Za gorči jad!
A sutra kad fijuk sa tvornice prospe
po sivom predgrađu žeđ za grč
i stvaranje novo,
zakloparaće stroj, zašumeće život
u olovnom znoju mršavih tela!
Znaćemo sve!
Taj grč u bolu naših tela,
taj plač u znoju olovnih kapi,
i umiranje bolno uz čelični stroj —
zar nije ništa?

Ko upi osmeh naše sreće?
Jer s nova kad padnu suton i mrak,
urlikom beda zagrliće nas:
mršavom telu glad i bol,
usahloj nađi udar tup,
a bujnom srcu oštri nokti ...

(Izvorna verzija)

BERAČI DUVANA

Na kantaru hladnom tučem ga mere
a mogu li da izmere
naš duvan — našu muku
naš slavni znoj!

Od tamnih zora jutara letnjih
do gluvog doba večeri zimskih
on gladno pije tugu našu
i znoj i krv i tela naša.
Žut — žutim čini lica bleda
i žutu gošću u grudi vodi.

U jutrima rosnim, u osvitima svežim,
nagnuti ničice po poljima rodnim
zamrzli mi ga beremo.
List po list kidaj
List po list niži
list po list prevrni, pritisni,
list po list blago, tužno reže
i na dugu nisku od kapi znoja
i nade sa kletvom i zelenim jadom,

---

kantar — vaga
tuč — uteg

sa skorelim pogledom očiju mutnih
po krhkom lišću žutozlatnom
priču gorku života hudog
naniži bezglasnu a tako jasnu.

Ta ne znaš li?
Dan li dođe on da se meri —
mere mu nema, a u grudima dubi
bez prestanka i bez dna
ne tuga već kletva, i u očima mutnim
i ne želeći sama se diže
oluja.

Kantar odnosi lišće zlatno
a u grudima ljuto talasi besne
žute muke — žutog duvana
žutog znoja ruku naših!

(Preveo *Vlada Urošević*)

LENKA

Biljana platno beleše . . .

Otkad Lenka ostavi
košulju tanku lanenu
nedovezenu na razboju
i u nanulama ode
duvan da niže u monopolu —
lice joj se izmeni
obrve padoše nadole
i usne sviše se skorelo.

Ne beše Lenka rođena
za te puste duvane!
Duvani — žuti otrovi
za grudi — kite rumene.

Prva godina prođe
grumen joj leže na srce,
druga godina dođe
bolest joj grudi iskiđa.
Treće godine zemlja je
Lenkino telo pokrila.

I noću dok je mesec
grob joj svilom obavijao
vetrić je tihi nad njome
žalosnom tugom vejao:
»Zašto mi, zašto ostade
košulja nedotkana —
Košulja beše darovana ...«

(Preveo *Vlada Urošević*)

DVE PRIČE

Mirno na bregu Vardara detinjstvo zaspalo moje,
pod glavu poslalo snove — hiljade čudnih priča:
očinski sniva Goce, a nad njim s puškom stoje
i bdeju hajduci silni uz stabla moćnih vodiča.

Nestašna detinja glavo, sve ti je ravno i milo,
zrikavac na dlanu ti spava, breza te čuva svaka,
rusalka prozirnobela — dala ti svileno krilo,
snagu si svoju dobio od zraka zlatnih oblaka.

Juri detinjstvo u snu s konjčetom livadom
travnom,
po njemu kepeci mali beže od troglave ale,
ili gusarskim brodom plovi po moru ravnom,
u ruci mu prangije — puške iskre kroz noći što
pale.

Nemirni detinji snovi ... pospana pričo plava,
drvena puško moja, petlovo perce na kapi! ...
Ostaje živi spomen, detinjstvo što tvrdim snom
spava,
ostaje u srcu mom bol težak što zjapi.

Na bregu kraj nemirna Vardara danas mladost
moja,
što u snu vide detinjstvo — pred sobom javu
gleda;
očinski nasmejan Tito, visok do oblaka, stoji,
kraj njega danju i noću priče se nižu bez reda.

Nadošla radost plimom nad nama visoko raste,
rusalka crna od sunca na traktoru rasplela kosu.
Pred novim petkatnim kućama snaga sunčeva
gasne,
a nove priče naše u detinje dane me nose.

Nemirna, prolećna mladost, čime da izmerim sreću
i [illegible]stva kraj razboja ... žetve ... zvučnih mašina
svih boja.
Danas se širi pesma detinjih snova u proleću,
a izvor za nove priče cela je zemlja moja.

(Preveo *Safet Burina*)

---

rusalka — u starih Slavena mitološko biće — duša utopljene djevojke ili djeteta
ala — mitološka neman, zmaj

ZAŠTO SVE TEČE

Jednog jutra —
past će ptice
past će stabla
doći će vode ...

I pitaj ih tada —
prije nego ih odnesu virovi
prije nego ih ispije zemlja
prije nego ih pokrije magla —

gdje je, pitaj ih.
Ako je u polju
ako je u krčmi
ako je u jami?
Pitaj ih —
jer negdje moram biti.

A kada se vratim
s bijelim očima,
spržena čela
i tamnim usnama —
sjedni kraj mene,
reci skitnico,
nasmij se
i šuti.

(Preveo *Petar Kepeski*)

TIŠINA

Kad se makovi istrgnu iz svojih korijena
i pođu
jedan za drugim
u svoju smrt —
ne slijedi ih.
Svádbâ više nema.
Na svakom koraku stoji po jedna jesen
smiješna, bijela i gola.

Kad iza sebe makovi ostave pustoš —
zatvori u sebe dažd
da zvoni u oluku tvojih žila
pod jednim nepoznatim krovom.
I šuti.

Padne li vjetar na tvoj prozor
s tri kucaja meka
i zaplače negdje mladunče-ždral
— ti opet šuti.

Makovi ne vole riječi.

(Preveo *Petar Kepeski*)

LOZA

Pijana loza u polju —
do pasa boli je sočnost
do grla žeđa je ljeto
do neba mori je vino.

. . . Doći će teške kiše
da utole nezasitnu glad
i vode će odnijeti
pjesmu iz polja
u cik-caku do grada.

U gradu će pjevati
i psovati
i ludovati
i opet plakati za kišom.

A ja ću otići na smiješan jedan festival
na kome će nožem u kičmu
loza
ubiti tugu.

(Preveo *Petar Kepeski*)

TAJNA — IGRA — SMISAO

Ljepljivo je dno jedne rijeke
od mnogo, mnogo očiju —
kroz nju teče mjesečina zrela
i tamna pjesma
i zlatna ženska kosa.

Ne spavaj u toj rijeci —
pijesak će leći na tvoje čelo
ribe će pasti na tvoje dlanove
i na svakom će tvojem oku umrijeti
po jedna vlažna školjka.
A naveče, i tajno, stigneš li rijeku —
ispij kapi noćne rose
napni žice tamne pjesme
— zlatni pramen zlatne kose —
i poslušaj val.

I bit ćeš bogatiji tajnom
jednom igrom
jednim smislom.

I živjet ćeš tako jedne samo noći
do blijeska sunčeva noža
za sve koji su nestali u toj rijeci.

(Preveo *Petar Kepeski*)

BILJEŠKE O PJESNICIMA
(abecednim redom)

Dobriša Cesarić (1902) jedan je od najistaknutijih i najpopularnijih suvremenih hrvatskih pjesnika. Rodio se u Slavonskoj Požegi, a danas živi u Zagrebu. Piše gotovo isključivo liriku, kojoj ostaje vjeran i u svom prevodilačkom radu: prevodi pjesme, najčešće ruskih i njemačkih pjesnika. Premda već pedesetak godina stvara, ne ističe se obiljem ostvarenja već kvalitetom: gotovo mu je svaka pjesma antologijske vrijednosti. U razdoblju kad pojedini pjesnici i forsirano traže novi stil i formu, ostajući pomalo zatvoreni prema široj javnosti, on ostaje vjeran sebi i klasičnoj čistoći izraza. Jednostavnost i čitkost svojih stihova, običnost strofa (najčešće kvartina) prožima dubokom i snažnom emotivnošću. Pjesme u ovom izboru iznose, uglavnom, sve ono što ga inspirira, zaokuplja i karakterizira: topla ljudskost, iskrena dobrota, intenzivni doživljaj prirode, plemenita briga za malog čovjeka i traženje dubljeg smisla u sitnim, običnim, svakodnevnim stvarima.

Vojislav Ilić (1860—1894) živio je relativno kratko, ali je zauzeo značajno mjesto u razvitku srpskog pjesništva, a pjesme mu decenijama privlače i oduševljavaju čitaoce. Rodio se i umro u Beogradu, ali je tokom života, kao činovnik, često selio iz jedne palanke u drugu. U doba kada je u Srbiji još vladala patriotsko-frazerska poezija, glasno se razbacujući krupnim riječima i neuvjerljivim izrazima, on unosi novi ton, ton smirenosti, iskrenosti, jednostavnosti i dorečenosti. Motive traži u zbivanjima iz prošlosti, antičke i nacionalne, a posebno u bogatstvu i ljepoti pri-

rode. Sjetno i nostalgično raspoloženje, pojačano bolešću, odjeknulo je melankoličnim stihovima, pjesnički vrlo dotjeranim, u kojima su posebno uspjelo oslikani ugođaji jeseni, sutona i zime. Njegovi opisi prirode zaista su prava remek-djela srpskog pjesništva.

Ponekad se u njega javlja i satirička nota, što se može lijepo vidjeti u pjesmi »Maskenbal na Rudniku«.

Slavko Janevski (1920) pjesnik je i pripovjedač poslijeratne makedonske književnosti, iako je počeo pisati i objavljivati pjesme još u toku rata boreći se u partizanskim redovima. Rodio se u Skoplju gdje i danas živi.

Počeo je stvarati stihove u tradicionalnoj, ustaljenoj pjesničkoj formi (»Dve bajke«), da bi kasnije sve više izgrađivao moderni pjesnički izraz. To se može osjetiti i u lirskom izboru kojim je pretežno zastupljen u ovoj knjizi.

Smione i neobične metafore i usporedbe, slobodan stih i specifične slike posebno karakteriziraju njegove najnovije pjesme.

Slavko Janevski poznat je i priznat također kao dječji pjesnik i pisac, a u tom opusu posebno mu se ističe izvrsna »Šećerna bajka«.

Jure Kaštelan (1919) javlja se stihovima već uoči minulog rata, no tek poslije oslobođenja ulazi u skupinu protagonista hrvatske poezije. Rodio se u Zakučcu kraj Omiša, sada radi na Filozofskom fakultetu u Zagrebu kao nastavnik za teoriju književnosti. Pjesnik do u srž svog bića, makar se okušao i u drugim književnim vrstama: esejistici, književnoj interpretaciji, kritici, novelistici i drami. Aktivno sudjelovanje u narodnooslobodilačkoj borbi i duboko njezino proživljavanje urodilo je potresnim stihovima o tim teškim tragičnim, ali i velikim danima. No pjesnik nije ostao

samo u tim preokupacijama. Jablanovi djetinjstva, kamenjar njegova zavičaja i vječno poetsko čuđenje nad svim što život oblikuje donose mu nove teme. Prirođena darovitost, kao i izvrsno poznavanje svjetskih pjesničkih dostignuća, omogućuje mu da gradi istančane, moderne stihove, pune senzibiliteta, izražene svježom metaforikom i sugestivnim slikama. Malu panoramu svega toga sadrži i ovaj izbor njegove poezije.

Antun Gustav Matoš (1873—1914) vrlo je značajna i osebujna pojava u hrvatskoj književnosti. Toliko je dao pečat svom vremenu da su neki historičari razdoblje moderne zvali — Matoševo doba. Tako nešto slično doživio je ranije samo August Šenoa, a kasnije Miroslav Krleža. Rodio se u Tovarniku u Srijemu, ali je djetinjstvo i mladost proveo u Zagrebu i cijelog se života osjećao Zagrepčaninom. No, u svojim zrelim godinama relativno je kraće vrijeme živio u Hrvatskoj, jer je kao vojni bjegunac Austro-Ugarske monarhije morao godinama izbivati iz zemlje. Utočište je našao u slobodnoj Srbiji, a proveo je dulje vremena i u Parizu. Umjetnik i esteta svakom žilicom svog vrlo osjetljivog nervnog tkiva: svirao je čelo, pisao novele, crtice, kritike, članke i pjesme, dok za dulje književne vrste (na primjer roman) nije imao dovoljno daha. Iako poezija — količinom — predstavlja manji dio njegova cjelokupna rada, i makar je bio zaljubljen u tradicionalne poetske forme (često je pisao sonete), ipak je ostavio pjesme trajne umjetničke vrijednosti. Majstor stila općenito, posebno se isticao u crtanju pejzaža, o čemu govore i stihovi u ovoj zbirci.

Vladimir Nazor (1876—1949) pjesnik je vedrine, optimizma, energije, ali i bola i nostalgije. Poput pauka, o kojemu i pjeva (u izboru je pjesma »Pauk«), neprekidno izvlači iz sebe i tke blještave niti poezije,

neprestano sanja nove snove ljepote, ljudskosti, borbenosti, i vjere u pobjedu dobra nad zlim. Rodio se u Postirama na otoku Braču, službovao kao nastavnik u različitim mjestima Istre i Hrvatskog primorja, da bi se na kraju trajno nastanio u Zagrebu. Pred kraj života, već u dubokoj starosti, odlazi u partizane i tako rječito potvrđuje svoju povezanost sa sudbinom naroda. Umro je u Zagrebu na dužnosti predsjednika Prezidija Sabora NR Hrvatske.

Vrlo je plodan pisac: novelista, romanopisac, epičar, prevodilac, ali ipak, po ustreptalosti svoga duha i romantičarskim zanosima, prvenstveno lirik.

Opjevava najrazličitije motive: nacionalne i socijalne, antičke i biblijske, suvremene i povijesne, opće i lično intimne, ali je posebno u punini svog elementa kad pjeva o prirodi. Nju duboko voli, poznaje, roni u njena tajanstva, prodire u njene suprotnosti, saživljuje se s njom, gleda u njoj božanstvo, slika je širokom paletom boja i dočarava velikim bogatstvom riječi.

Upravo takvim pjesmama, kao i nekim uspjelim pripovijestima, osigurao je trajno mjesto u hrvatskoj književnosti.

V a s k o P o p a (1922) vrlo je originalna pojava u suvremenoj srpskoj književnosti. Jedan od onih pjesnika koji radikalno kidaju sa starim, ustaljenim oblicima. U svom izrazu, kojemu se ne može osporiti virtuoznost, izvodi čudesne i neobične igre šale, fantastike, simbola i paradoksa. Rodio se u Grebencu (Banat), danas živi u Beogradu.

Već mu je prva zbirka bila događajem u srpskoj književnosti, a prevođen je i na neke strane jezike. U svojem je pjesničkom govoru Popa jezgrovit, kratak, osebujan, toliko daleko od svake banalnosti da ponekad ostaje neshvaćen.

Osvježuje patriotsku liriku novim vizijama i neobičnim metaforama, o čemu svjedoče i pjesme u ovoj knjizi: »Kosovo polje i »Smrt Crnog Đorđa«.

Josip Pupačić (1928—1971) bio je i ostao velika nada hrvatske poslijeratne lirike. Prerano je prekinuta nit njegova stvaralaštva. Rodio se u Slimenu kraj Omiša, ubrzo nakon završena studija postaje nastavnikom na Filozofskom fakultetu u Zagrebu, a tragično je poginuo, sa ženom i kćerkom, u poznatoj avionskoj nesreći na krčkom aerodromu.

Već i letimično upoznavanje s njegovim pjesmama pokazuje da je riječ o originalnom pjesniku, koji u svom izrazu povezuje tradiciju s modernošću. Posebno su dojmljive pjesme u kojima tuži za dragim danima djetinjstva, na specifičan način stvara slike iz prirode ili izražava neke neobične i čudne slutnje smrti. U zrelijim pjesmama sve se manje služi vezanim stihom, lirika mu poprima nešto od antičkog recitativa.

Kočo Racin (1908—1943) (pravo mu je ime Kosta Apostolov Solev) makedonski je pjesnik i revolucionar u razdoblju između dva rata. Rođen u siromašnoj grnčarskoj porodici u Velesu, tragično je poginuo u partizanima. Počeo je pisati na hrvatskom ili srpskom jeziku pjesme, pripovijetke i članke, da bi nastavio pjesnički rad na makedonskom. Svježom pjesničkom dikcijom, inspiriran narodnim stvaralaštvom, Racin pjeva o patnjama, bolima, gladi i smrti makedonskih radnika i seljaka, podvrgnuvši svoje pjesnikovanje velikom cilju — borbi za socijalnu pravdu i slobodu.

Njegove su pjesme prva značajnija ostvarenja novije makedonske književnosti, a svojim raznolikim i bogatim izrazom Racin je uvelike pridonio stvaranju jedinstvenog makedonskog književnog jezika.

A l e k s a Š a n t i ć (1868—1924) pjesnik je behara i sevdaha, raznolikih ugođaja svoga Mostara u kojem se rodio, živio i umro, uz koji je bio prikovan cijelim svojim bićem. No, Šantić je i pjesnik snažnih nacionalnih ushita i klonuća, pjesnik oštrih i potresnih socijalnih tonova, izraženih resko i gorko.

Dok su mnogi njegovi suvremenici tražili svoje uzore i inspiracije u ostvarenjima modernih evropskih pjesnika, Aleksa Šantić ostaje vjeran rodnome tlu i duhom i osjećajima, kao što se, u stilskom pogledu, ne dijeli od ustaljenih oblika starije srpske poezije. Stih »U meni cvile duše miliona«, nije u njega nikakva poza ni prazna fraza, već određen stav prema životu, stav privrženosti narodu i rodnoj zemlji.

Šantić i danas plijeni i osvaja, ne toliko dotjeranošću i rafiniranošću forme, koliko iskrenim i toplim osjećanjem.

O t o n Ž u p a n č i č (1878—1949) najplodniji je pjesnik slovenske moderne i jedan od najboljih jugoslavenskih pjesnika uopće. Rodio se u Vinici u Beloj Krajini. Poslije završenih studija u Beču dugo je boravio u inozemstvu,a poslije se vratio u Ljubljanu gdje je živio i radio sve do smrti.

Upoznavši se vrlo rano na izvorima s tekovinama evropske lirike, uvodi u slovensku poeziju nove oblike, novi ritam i slobodan stih.

U njegovoj vrlo šarolikoj tematici pjesničkog stvaranja osjeća se čvrsta privrženost vlastitoj zemlji, iz pjesama struji ljubav prema slobodi, vjera u budućnost, borbeni zov za obračun dobra za zlim. Župančića također okupiraju vrlo snažno društveni problemi, a javljaju se i tihi, intimni tonovi razgovora sa samim sobom.

Svojom dječjom poezijom, posebno »Cicibanom« plijeni i osvaja srca malih čitalaca ne samo u Sloveniji, nego i diljem Jugoslavije.

SADRŽAJ

VASKO POPA

OTON ŽUPANČIČ

KOČO RACIN

SLAVKO JANEVSKI

IRO »*Školska knjiga*«, Zagreb, Masarykova 28 — Za izdavača: *Josip Malić* — Grafički urednik: *Maja Kožić* — Korektor: *Vladimir Tkalčec*